

DOI 10.52363/2414-5866-2023-2-29

УДК 351.82 : 796/799 (477)

*Горін А.В., здобувач, ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків,
ORCID: 0009-0001-4741-4847*

Gorin A., Training Research and Production Centre of National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

PROBLEMS OF THE REALIZATION OF STATE REGULATION OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS ACTIVITIES IN UKRAINE

У статті вивчаються проблеми реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю в Україні. Визначаються шляхи вирішення цих проблем, зокрема, оновлення Стратегії розвитку фізичної культури та спорту в Україні із урахуванням вимог часу.

Ключові слова: державне регулювання, фізична культура та спорт, молодь, Україна, розвиток.

The article studies the problems of implementing state regulation of physical culture and sports activities in Ukraine. Ways to solve these problems are determined, in particular, updating the Strategy for the development of physical culture and sports in Ukraine, taking into account the requirements of the time.

Key words: state regulation, physical culture and sport, youth, Ukraine, development.

Постановка проблеми. У 2020 році постановою КМУ № 1089 була затверджена Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [2]. За результатами статистичної звітності за формою № 2-ФК “Звіт з фізичної культури і спорту” за 2019 рік кількість осіб, які охоплені фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю становить 14,7 відсотка загальної чисельності населення країни (2018 рік – 14,3 відсотка, 2017 - 13,7 відсотка). За даними Всесвітньої організації охорони здоров’я, в 2019 році за рівнем здоров’я українці перебували на 93 місці із 169 країн світу. В Україні є потенціал для людського розвитку, тому одним із основних її завдань має бути забезпечення розвитку фізичної культури та спорту [там само]. Це пріоритети держави, яких вона має неухильно дотримуватися з метою задоволення суспільних інтересів, зокрема, крізь призму забезпечення соціального розвитку, зокрема, молоді. Саме вона є рушієм у формуванні сталого економічного зростання, наповненні

бюджетів і фондів тощо. Останнє вимагає формування необхідних умов для розвитку здорової нації, у т.ч. студентства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту досліджувалися в наукових роботах зарубіжних і вітчизняних учених: С. Вавренюка, Н. Дацій, Ю. Довгенько, С. Домбровської, В. Кононовича, В. Куделко, Н. Павлій, І. Парубчака, В. Платонова, А. Помази-Пономаренко, І. Рибчича, С. Сінгаєвського, Р. Сіренко, В. Сисюк, В. Сиченка, С. Шевченка, Н. Ярової та ін. [1; 3; 4; 5]. Не применшуючи значних здобутків учених, слід зазначити, що проблемні питання, наявні у сфері фізичної культури та спорту, іще більше кристалізуються через не завершення реформи в цій сфері, що вимагає оновлення підходів до вдосконалення системи публічного управління.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю в Україні.

Виклад основного матеріалу. В Україні щороку від серцево-судинних захворювань помирають тисячі українців. Регулярні заняття фізичною культурою допомагають знизити рівень захворюваності на хвороби серцево-судинної системи до 36 %, зменшити негативний вплив на організм людини шкідливих звичок, підвищити рівень стресостійкості та уникнути проявів асоціальної поведінки, сприяти розвитку всіх сфер суспільства [2].

У Стратегії розвитку фізичної культури та спорту (на період до 2028 р.) окреслено проблеми, наявні в цій сфері, а саме:

1) за напрямом “Фізично активна нація” – недосконала система взаємовідносин між державою та іншими суб’єктами сфери, що перешкоджає популяризації фізичної культури і спорту. Причинами виникнення проблеми є нерегульованість на законодавчому рівні механізму здійснення контролю за кваліфікацією кадрів у фітнес-індустрії, відносин меценатства та інвестицій у сфері фізичної культури і спорту, недостатня кількість інформаційно-соціальних кампаній тощо;

2) за напрямом “Спорт вищих досягнень” – відсутність належних умов для розвитку спорту вищих досягнень. Причинами виникнення проблеми є зменшення граничної кількості спортсменів, які потенційно можуть перейти до спорту вищих досягнень, недостатня кількість тренерів відповідної кваліфікації та ін.;

3) за напрямом “Спортивна інфраструктура” – відсутність привабливої і доступної інфраструктури для регулярних занять населення фізичною активністю і спортом, застаріла матеріально-технічна база комунальних та державних інфраструктурних об’єктів. Причинами виникнення проблеми є недостатня кількість спортивних споруд та місць для заняття фізичною культурою, зокрема облаштованих для осіб з інвалідністю, що пов’язано з обмеженим фінансуванням будівництва об’єктів з державного та місцевих бюджетів, низький рівень

суспільного попиту на будівництво сучасної спортивної інфраструктури територіальними громадами та ін.;

4) за напрямом “Цифрова трансформація сфери фізичної культури і спорту” – невідповідність стану цифровізації сфери вітчизняного спорту і фізичної культури сучасним тенденціям розвитку спорту у світі. Причинами виникнення проблеми є складні бюрократичні процедури, застарілі методи та інструменти управління сферою, пов’язані з тим, що цифровізація була не на часі, низький рівень цифрової грамотності заінтересованих сторін;

5) за напрямом “Кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту” – відсутність умов для визначення потреб, ведення обліку, стандартизованих вимог до професій, підготовки та професійного зростання фахівців, які здійснюють заходи з фізичної культури і спорту. Причинами виникнення проблеми є відсутність методики розрахунку потреб різних груп населення у відповідних кадрах у сфері фізичної культури і спорту, зокрема затверджених стандартів співвідношення кількості фахівців у сфері фізичної культури і спорту на 10 тис. населення, застаріла практика збору інформації та обліку фахівців фізичної культури і спорту, що не відображає реального стану справ у державі [там само].

Наслідками наявності зазначених проблем є те, що:

1) значна частина населення України веде нездоровий та пасивний спосіб життя, практично вся спортивна інфраструктура недоступна для осіб з інвалідністю;

2) Україна посідає одне із найвищих місць у світі із вживання допінгу;

3) механізми саморозвитку спорту не функціонують належним чином;

4) сфера фізичної культури і спорту не дає значних економічних та соціально-гуманітарних переваг територіальним громадам і державі [там само].

Як відомо, реалізація Стратегії передбачається у межах таких етапів:

– перший етап (2021-2022 роки) – визначення власних шляхів та затвердження відповідного плану дій, визначення можливих ризиків, затвердження системи показників, проведення моніторингу та оцінювання;

– другий етап (2023-2024 роки) – продовження виконання відповідного плану дій та впровадження інновацій у сфері фізичної культури і спорту, а також проведення проміжного оцінювання реалізації Стратегії;

– третій етап (2025-2028 роки) – підвищення конкурентоспроможності сфери фізичної культури і спорту України у світі, а також проведення завершального оцінювання реалізації Стратегії.

Аналіз положень Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 р. [2] дає підстави стверджувати, що вона розроблялася без урахування засадничих принципів фундаментальної науки, зокрема, у сфері стратегування, прогнозування та ін. Як результат, складно визначити до «якої» стратегії слід віднести затверджений Урядом України документ (до коротко- чи

середньострокового). Адже, як відомо, принципи стратегування визначають, що короткострокові стратегії діють протягом 5-річного терміну, середньострокові – протягом 10-річного терміну, а довгострокові – протягом понад 10 років.

Крім того, під час розробки аналізованої Стратегії не було враховано положення галузі науки «Публічне управління та адміністрування», зокрема, не зовсім чітко окреслено механізм забезпечення розвитку фізичної культури та спорту в Україні. Як відомо, механізм реалізації державноуправлінських заходів передбачає визначення «дерева цілей» (основної мети та під цілей), об'єкту впливу, суб'єктів впливу, ресурсної бази (матеріально-технічної, фінансової, кадрового потенціалу та ін.), строків проміжного та кінцевого оцінювання стану виконання тих чи інших заходів, висхідні показники та очікувані, особливості здійснення моніторингу, накопичення й аналізу інформації, процедура корегування державної політики тощо [4]. Очевидно, що Стратегія розвитку фізичної культури та спорту [2] містить тільки частину вищевказаних елементів механізму реалізації оновленої державної політики у сфері фізичної культури та спорту (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз механізму реалізації Стратегії розвитку фізичної культури і спорту в Україні (на період до 2028 р.)

№ з/п	Назва елементу механізму реалізації Стратегії	Характеристика елементу механізму реалізації Стратегії
1	2	3
1	Мета реалізації Стратегії	формування у населення культури здорового способу життя, створення умов для розвитку сучасної і доступної спортивно-оздоровчої інфраструктури, збільшення кількості населення, яке регулярно займається руховою активністю, забезпечення підготовки, участі національної збірної команди в іміджевих змаганнях, сприяння входженню України до числа кращих спортивних держав світу.
2	Напрями реалізації Стратегії	фізично активна нація; спорт вищих досягнень; спортивна інфраструктура; цифрова трансформація сфери фізичної культури і спорту;
1	2	3

		кадрове забезпечення сфери фізичної культури і спорту.
3	Цілі реалізації Стратегії	українці регулярно та свідомо займаються фізичною культурою і спортом; Україна - спортивна держава, що входить до країн-лідерів, де створено умови та можливості для ефективної підготовки спортсменів світового рівня; доступність для кожної людини, зокрема осіб з інвалідністю, розгалуженої мережі спортивної інфраструктури світового рівня; можливість подолання наявних викликів у сфері фізичної культури і спорту шляхом запровадження інформаційних технологій; наявність ефективної системи забезпечення сфери фізичної культури і спорту фахівцями відповідної кваліфікації з мотивацією до результативної роботи.
4	Очікувані результати реалізації Стратегії	регулярне та свідоме зайняття фізичною активністю або спортом не менш 30 відсотками населення; проведення в Україні не менш як 80 міжнародних змагань; створення п'яти сучасних центрів підготовки спортсменів (Центр-Схід-Захід-Південь-Північ); впровадження вітчизняних цифрових інформаційних рішень у сферу фізичної культури і спорту, спрощення механізму взаємодії всіх суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, створення умов для прийняття ефективних управлінських рішень; функціонування в Україні сучасної системи зайнятості у сфері фізичної культури і спорту, що орієнтована на передові моделі у державах - членах ЄС.
5	Фінансове забезпечення реалізації Стратегії	Здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, а також за рахунок коштів, не заборонених законодавством.
1	2	3

6	Здійснення моніторингу, оцінювання та звітування за результатами реалізації Стратегії	<p>Метою моніторингу є своєчасне виявлення та розв'язання проблем, що перешкоджають досягненню кінцевої мети Стратегії.</p> <p>Збір даних щодо досягнення показників кінцевої мети та операційних цілей Стратегії, здійснюється кожні 2 роки.</p> <p>Моніторинг здійснюється шляхом проведення аналізу:</p> <p>досягнення ключових показників кінцевої мети, операційних та стратегічних цілей, їх відхилення від планових значень та з'ясування причин відхилення;</p> <p>виконання завдань та заходів Стратегії шляхом визначення частки виконаних/невиконаних завдань та заходів у плановому періоді, пошуку причин відхилення.</p>
---	---	--

Джерело: складено на підставі [2]

На цій підставі вважаємо, що існує необхідність у доопрацюванні Стратегії розвитку фізичної культури та спорту України із урахування положень фундаментальної науки.

Отже, важливим є вирішення проблемних питань, пов'язаних із публічним управлінням фізкультурно-спортивною діяльністю в Україні ще й за такими напрямками:

1) підвищення прозорості діяльності Міністерства молоді та спорту України. Важлива умова реалізації даного принципу прозорості та відкритості – це наявність зручної з управлінського погляду кількісної інформації із застосуванням новітніх ІТ-технологій і переходом на цифрову взаємодію (див. дет. [5]);

2) відмова від «ручного» управління бюджетом та бюрократизмом під час його реалізації;

3) боротьба з корупцією серед працівників у цій сфері;

4) підвищення автономії національних спортивних федерацій;

5) удосконалення національного антидопінгового законодавства тощо.

При цьому окремий блок заходів має стосуватися удосконалення методичних підходів до оцінювання стану реалізації державної політики та розвитку фізичної культури та спорту в Україні. До 2021 р. під час такого оцінювання застосовувалася форма звітності № 2-ФК "Звіт з фізичної культури і спорту" (2025 року). Проте вона втратила чинність і нова форма міститься в наказі Міністерства молоді та спорту України (від 27.09.2021 р., № 3589) [2].

Погоджуємося з науковцями, що система показників оцінювання стану та розвитку сфери фізичної культури та спорту має здійснюватися на основі їхнього розподілу за низкою ознак (за однорідністю, за уніфікованістю, за складниками, за характером показників). Показники, на основі яких проводиться оцінка стану, поділятимуться, насамперед, за складовими частинами, а саме: показники за базовим складником, показники за підтримуючим складником, а також показники за цільовим складником [1]. До речі, на сайті Державної служби статистики України не розміщуються узагальнені дані щодо стану функціонування сфери фізичної культури та спорту. Здійснення же оцінювання розвитку сфери фізичної культури та спорту в Україні за оновленою системою показників дозволить отримати економічний ефект. Він полягає в запобіганні економічним збиткам через недовироблення ВВП, пов'язаного із захворюваністю, інвалідністю та смертністю населення. Система показників має чітко корелюватися з цілями фізкультурно-спортивної діяльності, що реалізуються на макро- і мікрорівні управління. Формування комплексу збалансованих показників допоможе систематизувати інформацію щодо стану публічного управління загалом і державного регулювання зокрема у сфері фізичної культури та спорту в чітко окреслену й науково обґрунтовану форму [3, с. 17].

Висновки. На підставі проведеного аналізу теоретичних і практичних аспектів щодо особливостей реалізації державного регулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні можна зробити такі висновки:

1. У 2020 році було затверджено Стратегію розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року. Розробка та прийняття такого правового документу є свідченням парадигмального розвитку механізмів державного регулювання у досліджуваній сфері.

2. Разом із тим, встановлено, що дана Стратегія не враховує деяких засад фундаментальної науки, зокрема, щодо стратегування та комплексного визначення механізму реалізації цієї Стратегії. Як результат, прийнято правовий документ, який складно охарактеризувати (чи він є коротко- чи середньостроковим). Відтак, рекомендується оновити зазначену Стратегію з урахуванням вищенаведених положень.

3. З'ясовано, що забезпечити економічний ефект від розвитку фізичної культури та спорту покликано вдосконалення методики оцінювання стану функціонування фізкультурно-спортивної діяльності. Наразі відсутня система необхідних для цього показників. Відтак, пропонується доопрацювати форму звітності № 2-ФК (щорічна) «Звіт з фізичної культури і спорту» (2021 р.).

Список використаних джерел:

1. Кольчак В.А. Сучасний стан сфери фізичної культури і спорту в Україні. URL: <https://olympicus.pdpu.edu.ua/index.php/olympicus/article/view/7/6>.

2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.

3. Павлій Н.В. Сталий, інклюзивний та смарт-розвиток у контексті децентралізації: досвід Європейського Союзу. Дидактичні матеріали навчальної сертифікованої програми в рамках реалізації освітнього проєкту Jean Monnet Chair SISDDP Erasmus+. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2022. 71 с.

4. Сіренко Р.Р. Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/dissirenko.pdf>.

5. Pomaza-Ponomarenko A., Hren M., Durman O., Bondarchuk N., Vorobets V. Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society. *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020*. 2020. Núm. 42. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSAN42/showToc>.

References:

1. Kolchak, V.A. (2023). The current state of physical culture and sports in Ukraine [Suchasnyy stan sfery fizychnoyi kul'tury i sportu v Ukrayini]. *olympicus.pdpu.edu.ua*. Retrieved from

<https://olympicus.pdpu.edu.ua/index.php/olympicus/article/view/7/6>

2. Ofitsiynyy veb-sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.

3. Pavliy, N.V. (2022). Stalyy, inklyuzyvnyy ta smart-rozvytok u konteksti detsentralizatsiyi: dosvid Yevropeys'koho Soyuzu. Dydaktychni materialy navchal'noyi sertyfikovanoyi prohramy v ramkakh realizatsiyi osvith'oho proyektu Jean Monnet Chair SISDDP Erasmus+ [Sustainable, inclusive and smart development in the context of decentralization: the experience of the European Union. Didactic materials of the educational certified program within the framework of the Jean Monnet Chair SISDDP Erasmus+ educational project]. Lutsk: VNU named after Lesi Ukrainka. Print.

4. Sirenko, R.R. (2019). Unifikatsiya mekhanizmiv derzhavnoho rehulyuvannya fizkul'turno-vykhovnoyi diyal'nosti u zakladakh vyshchoyi osvity Ukrayiny [Unification of mechanisms of state regulation of physical culture and educational activities in higher education institutions of Ukraine]. *nuczu.edu.ua*. Retrieved from <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/spetsializovani-vcheni-rady/dissirenko.pdf>.

5. Pomaza-Ponomarenko, A., Hren, M., Durman, O., Bondarchuk, N. & Vorobets, V. (2020). Management mechanisms in the context of digitalization of all spheres of society. *Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020*. 2020. Núm. 42. Retrieved from <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSAN42/showToc>.